

การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในวัฒนธรรมประเพณีการทำบุญ
สารทเดือนสิบ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน*
THE APPLICATION OF BUDDHIST PHILOSOPHY IN MAKING MERIT
OF THE TENTH MONTH CULTURAL FESTIVAL FOR THE LIFE
QUALITY DEVELOPMENT IN PRESENT THAI SOCIETY

พระมหาไพศาล ปสนนจิตโต (โสภ)

Phramaha Paisan Pasannacitto (Sopa)

สมบุญ บุญโท

Somboon Boondo

สวัตี้ อโนทัย

Sawat Anothai

วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

College of Philosophy and Education, Saint John's University, Thailand

E-mail: lasawatt@stjohn.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญเทศกาลสารทเดือนสิบ 2) วิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญสารทเดือนสิบ 3) ประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในพิธีสารทเดือนสิบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน และ 4) ค้นหาองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาและแนวคิด คือ การทำบุญประเพณีวันสารทเดือนสิบ เป็นกิจกรรมที่ปรากฏผลอย่างชัดเจนเกี่ยวกับคุณธรรม ได้แก่ ความกตัญญู ความเสียสละ ความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตน และสะท้อนสังคมไทยกับความเชื่อการทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษและเปตชน 2) ผลการวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยการทำบุญสารทเดือนสิบ คือ ศึกษาพุทธอภิปรัชญาเรื่องรูป จิต เจตสิก นิพพาน ทิฎฐิ 62 ประการ พุทธญาณวิทยาที่ว่าด้วยความรู้ ได้แก่ ความรู้ระดับต้น รู้จากอินทริยสัมผัส ความรู้ระดับกลาง รู้ระดับมานสมาบัติ และความรู้ระดับสูง รู้ด้วยญาณ 3 คือ รู้ระลึกชาติ รู้การตายและเกิดของสัตว์ และรู้ความสิ้นไปของกิเลส 3) นำพุทธปรัชญาไปประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในพิธี

* Received 10 May 2021; Revised 22 December 2021; Accepted 28 December 2021

สารทเดือนสิบ ได้แก่ 3.1) ความกตัญญู 3.2) ความเสียสละ 3.3) ความสามัคคี 3.4) ให้อภัย 3.5) เบญจศีล - เบญจธรรม 3.6) กุศลกรรมบถ 10 และ 3.7) สัมมาทิฐิ และ 4) องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน คือ การใช้ชีวิตให้มีคุณค่า มีคุณธรรมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม และใส่ใจภูมิปัญญาโดยต่อยอดภูมิปัญญา

คำสำคัญ: การประยุกต์, พุทธปรัชญา, วัฒนธรรมประเพณีการทำบุญสารทเดือนสิบ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of the research article were: 1) study the background and concepts of the Tenth Month Cultural Festival. 2) analysis of the Buddhist philosophy for the Tenth Month Cultural Festival. 3) apply of the Buddhist philosophy for the Tenth Month Cultural Festival for the Life Quality Development in Present Thai Society. And 4) create new knowledge and development pattern for the Life Quality Development in Present Thai Society. This research was a qualitative research by studying information from documents and research. To analysis by dialectical philosophical research method by using content analysis summarized as an overview. The results of the study revealed that: 1) background and concepts are merit making in the Tenth Month Cultural Festival, activity that shows clear results on morality. The concept of the Tenth Month Cultural Festival about moral such as gratitude, sacrifice, unity, humility, and reflects Thai society and the beliefs of making merit and dedicating to Petra, 2) analysis of the Buddhist philosophy for the Tenth Month Cultural Festival are study of Buddhist metaphysics on the form of image, mind, chetsik, nirvana, 62 Dissections. The epistemology of Buddhism of knowledge consists primary level of knowledge is caused by the organic senses, Intermediate level of knowledge is caused by the meditative level, and high level of knowledge is caused by the 3 wisdom are patriotism, death of animals, and desire to die, 3) apply of the Buddhist philosophy for the Tenth Month Cultural Festival include 3.1) Gratitude, 3.2) Sacrifice, 3.3) Unity, 3.4) Giving, 3.5) Benjasin - Benjatham, 3.6) Charity 10, 3.7) Sammatithi, and 4) create new knowledge and development pattern for the Life Quality Development in Present Thai Society are living with value Have morals for the benefit of oneself and society And paying attention to wisdom by extending the wisdom.

Keywords: Application, Buddhist Philosophy, Tenth Month of Cultural Festival, Life Quality Development

บทนำ

“ประเพณี” ตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “น. สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี.” คำว่า “วันสารท” หมายถึง วันทำบุญสิ้นเดือน 10 ดังนั้น วันสารท เป็นวันแห่งความยินดีทั้งผู้ให้และผู้รับ ผู้ให้ หมายถึง ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ทำบุญอุทิศให้แก่ผู้วายชนม์ ผู้รับ หมายถึง ผู้ที่ละจากโลกนี้ไปแล้วและไปตกทุกข์ได้ยากลำบาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) การที่ผู้ยังมีชีวิตอยู่ระลึกนึก และคิดทำบุญอุทิศให้ผู้วายชนม์นั้น ถือว่าเป็นสำนึกที่ดี เพราะเมื่อได้จากไปแล้วนั้น ไม่มีผู้ใดทราบ ว่าชีวิตภายหลังตายของเขาเหล่านั้นเป็นอย่างไร มีสุขหรือทุกข์เพียงใด เมื่อโอกาสวันสารทมาถึง ซึ่งในหนึ่งปี มี 2 ครั้ง คือ วันรับเปรต ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และวันส่งเปรตตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ทั้งวันรับและวันส่ง ถือเป็นประเพณีปฏิบัติกันมา เป็นความพร้อมใจกันปฏิบัติ ซึ่งแตกต่างจากจารีตที่ต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติ ถือว่าผิดจารีต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ซึ่งพจนานุกรมได้ให้ความหมายของคำว่า rite หมายถึง ประเพณี การกระทำ เกี่ยวกับพิธีกรรม การกระทำที่มีรูปแบบ ข้อปฏิบัติ กระบวนการปฏิบัติจริง ๆ ประเพณีทำบุญวันสารท (สารท แปลว่า เป็นที่ยินดี) เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา (Diana Treffry, Additional Director, 2001) จากความเชื่อของชาวพุทธซึ่งเกิดจากการที่พระเจ้าพิมพิสารไปกราบทูลพระพุทธเจ้าเรื่องที่พระองค์ได้ยินเสียงประหลาด ๆ ในยามค่ำคืน พระพุทธเจ้าจึงตรัสต่อพระเจ้าพิมพิสารให้ทรงทราบว่า เสียงนั้นที่พระองค์ได้สดับนั้น แท้จริงเป็นเสียงพระญาติของพระองค์ที่มาขอส่วนบุญเนื่องจากพระญาติเหล่านั้นไปตกทุกข์ได้ยากในนรก มีชีวิตเป็นอยู่อย่างยากลำบาก แม้จะเอ่ยคำพูดออกมา ก็ไม่สามารถเปล่งออกมาได้เต็มปากเต็มคำ ดังที่พระมหากษัตริย์ได้สดับมา คือ คำกล่าวที่ว่า พุชชีวิต...มีการกล่าวไว้ในคัมภีร์มงคลสูตรที่ปณี (ปฐโม ภาค) (พุทธโฆษาจารย์, 2539) พระพุทธเจ้าได้แสดงให้เห็นปรากฏแก่พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารเมื่อทรงหลังน้ำทักษิณาทก ได้อุทิศว่า “ขอให้ผลทานนี้จงมีแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า” ในขณะนั้นเองสระโบกขรณีทั้งหลายที่ถูกดอกปทุมปกปิดไว้ บังเกิดแล้วแก่เปรตเหล่านั้น เปรตเหล่านั้นทั้งอาบทั้งดื่มในสระนั้น ได้รับความสุขทุกขุทรมานและความหิวโหย มีวรรณะดังทองคำ พระราชาถวายโภชนาหาร คือ ข้าวยาคุและ ของขบเคี้ยว ได้อุทิศให้เปรตเหล่านั้น โภชนะ คือ ข้าวยาคุและของขบเคี้ยวอันเป็นทิพย์ เปรตเหล่านั้นบริโภคนั้นได้มีอินทรีย์อัมเอบ ได้ถวายผ้าและเสนาสนะ อุทิศให้แล้ว เครื่องตกแต่ง สมบัตินั้นทั้งปวงได้ปรากฏเหมือนดังที่พระศาสดาทรงอธิษฐาน พระเจ้าพิมพิสารทรงทอดพระเนตรสมบัติเหล่านั้นทรงปลื้มพระทัยยิ่งนัก (สุ.ขุ. 18/14/-25/153-154) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

จากเรื่องราวเกี่ยวเปรตผู้เป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสารที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ พระพิมพิสารนี้ กลายเป็นตำนานของการทำบุญอุทิศที่นิยมกระทำกันเนื่องในวันสารท เดือนสิบ ของทุกปีในสังคมไทย ประเพณีสารทไทยเดือนสิบ (วัฒนธรรมไทย, 2562) พระยาอนุมานราชธน ได้สันนิษฐานว่า น่าจะมาจากคติของอินเดีย เกี่ยวกับผลแรกได้ของการเก็บเกี่ยวข้าวในฤดูสารท หรือช่วงฤดูใบไม้ร่วงของบางประเทศ จะตรงกับเดือน 10 ทางจันทรคติของไทย ในความเป็นจริง ช่วงนี้ ยังมีใช้ช่วงเก็บเกี่ยวข้าว แต่มีผลไม้บางอย่างถึงฤดูการออกผล เมื่อทาง ไทยรับเอาความเชื่อนี้มา จึงมีการเปลี่ยนใช้ข้าวเก่าทำเป็นข้าวเฒ่า ผสมกับถั่ว งา และสิ่งอื่น ทำเป็นขนมกระยาสารท ในช่วงเริ่มต้นคงมีการนำอาหารเหล่านี้ไปสังเวทยะเทศา ตลอดถึงผี นางไม้ ตามความเชื่อดั้งเดิม เมื่อชาวไทยหันมานับถือพระพุทธศาสนาได้เปลี่ยนให้เข้ากับ ความเชื่อในพระพุทธศาสนาการทำบุญกับพระสงฆ์ เมื่อทำบุญแล้วมีการอุทิศส่วนบุญกุศลแก่บรรพ บุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ การทำบุญเดือนสิบกระทำกันในหลายภูมิภาค เช่น ภาคอีสาน เรียกว่า บุญข้าวสาก หรือสลากภัต เป็นหนึ่งในฮีตสิบสอง อันเป็นการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายหรือ เปรต โดยข้าวสากจะทำด้วยข้าวเฒ่า ข้าวฟ่าง ข้าวตอก คลุกเข้ากันผสมกับน้ำตาล น้ำอ้อย ถั่ว งา มะพร้าว มีลักษณะคล้ายกระยาสารทของภาคกลาง โดยนิยมทำกันราวกลางเดือนสิบ พิธี สารท นอกจากเป็นประเพณีของชาวไทยทั่วไปแล้ว แม้ในส่วนของพระมหากษัตริย์ ที่เรียกว่า พิธีหลวง ปรากฏว่า มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังปรากฏ (วัฒนธรรมไทย, 2562) “...ราชบุรุษชาว พันทังกนตกแต่งโรงพิธีในพระราชนิเวศน์ ตั้งก้อนเส้าเตาเพลิงแลสัมภาระเครื่องใช้เบ็ดเสร็จ นายนักการระหารหลวงก็เก็บเกี่ยวครกสาลีและรวงข้าวมาตากตาเป็นข้าวเฒ่า ข้าวตอกส่ง ต่อมเทียรวังเวรเครื่อง นายพระโคกัรตน้ำชีรารสมาส่งดุจดียวกัน ครั้งได้ฤกษ์ รับสั่งให้เจ้า ชาวเวรเครื่องทั้งมวลตกแต่งปรุงมธุปายาส ปรุงปนระดมเจือลั่นแต่โอชารส มีขันทสกร น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล นมสด เป็นต้น ใส่ลงในภาชนะ ซึ่งตั้งบนเตาเพลิง จึงให้สาวสำอากวน มธุปายาสโดยสังเขป ชาวดุริยางค์ดนตรีก็ประโคมพิณพาทย์ ช้อง กลอง เล่นการมหรสพ ระเบง ระบำลั่นแต่नารี และพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยราชบริพารนำข้าวมธุปายาสไปถวายพระมหา เถรานุเถระ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ครั้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ได้สืบประเพณีพระราชพิธีสารทมาจัดทำ ในรัชกาลที่ 1 มีพระราชพิธีสารทกวนข้าวทิพย์ รัชกาลต่อมา ได้ทำบ้าง งดบ้าง จนถึงพุทธศักราช 2470 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 โปรดเกล้าให้ตั้งการพระราชพิธี สารท จนกระทั่งในปัจจุบัน ประเพณีวัฒนธรรมสารทเดือนสิบยังคงนิยมจัดขึ้นในประเทศไทย เพียงแต่เรียกชื่อแตกต่างกันออกไป ปัจจุบันจากการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญ เทศกาลสารทเดือนสิบได้พบปัญหา (พระนิคม ธมมธโร (พงษ์สมุทร), 2556) ได้แก่

1. ปัญหาความไม่เข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้อง แม้ว่า สังคมไทย ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนา แต่มีได้หมายความว่า ทุกคนมีความรู้ที่ถูกเกี่ยว

พระพุทธศาสนา เพราะประชาชนส่วนใหญ่มักทำตามกันมาตามที่ได้รับฟังมา ทั้งที่ในความเป็นจริงยังเป็นความเข้าใจเพียงผิวเผิน

2. ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม การอยู่ร่วมกันยังมีปัญหามากมาย ต้องอาศัยหลักคุณธรรมมาพัฒนาคน เพื่อให้สังคมน่าอยู่ มีความสุข มีหลักคุณธรรมอะไรบ้างที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในสังคม

3. ปัญหาครอบครัว ทุกวันนี้ ปัญหาครอบครัว เป็นปัญหาที่นับวันจะเพิ่มพูนยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก หรือปัญหาหย่าร้าง ปัญหายาเสพติดที่คนในครอบครัวเกี่ยวข้อง

4. ปัญหาความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวเป็นปัญหาใหญ่ของมนุษย์ トラบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว ปัญหาก็คงเกิดต่อไป เพราะความเห็นแก่ตัวเป็นรากเหง้าของปัญหาทุกอย่าง

5. ปัญหาการมองไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ดีงาม วัฒนธรรมเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของมนุษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมถูกละเลยทอดทิ้ง ไม่ให้ความสำคัญ

6. ปัญหาการประพฤติดีศีลธรรม ท่านพุทธทาสภิกขุพยายามเรียกร้องให้คนถอยหลังเข้าคลอง คือ คลองศีลธรรม สิ่งที่จะช่วยให้โลกรอดพ้นจากความวินาศ คือ ศีลธรรม การประพฤติดีศีลธรรม

จากปัญหาดังกล่าวข้างประจักษ์ให้เห็นว่าในสังคมไทยในปัจจุบันการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญเทศกาลสารทเดือนสิบประเพณีบุญสารทเดือนสิบสะท้อนความเป็นตัวตนของคนภาคใต้ โดยผ่านทัศนะของคนในและคนนอกทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ทัศนะในแง่บวกคือ เป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ มีความรักและสามัคคีกัน ยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทัศนะในแง่ลบคือ การมองไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ดีงาม วัฒนธรรมเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของมนุษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของปัญหาและสนใจที่ศึกษาโดยนำหลักพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้ในพิธีสารทเดือนสิบ เพื่อให้ชีวิตมีเป้าหมายและวิถีคิดไปสู่เป้าหมาย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดสมดุลและช่วยสังคมให้มีสันติสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญเทศกาลสารทเดือนสิบ

2. เพื่อวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญเทศกาลสารทเดือนสิบ

3. เพื่อประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในพิธีสารทเดือนสิบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน

4. เพื่อค้นหาคำถามใหม่ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในวัฒนธรรมประเพณีการทำบุญสารทเดือนสิบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร นำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงประเพณีวันสารทไทย โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

แหล่งข้อมูล คือ 1) ข้อมูลเอกสารชั้นต้น ได้แก่ พระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย และฉบับภาษาบาลี ตลอดจนคัมภีร์อรรถกถาฎีกา และคัมภีร์ปกรณ์วิเสส คัมภีร์มังคลัตถปิณี และคัมภีร์วิสุทธิมรรค และ 2) ข้อมูลเอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความ และงานวิจัยเกี่ยวกับพุทธปรัชญา พุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา พุทธจริยศาสตร์ พุทธสุนทรียศาสตร์ และวันสารทเดือนสิบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ตารางการวิเคราะห์เนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ความเป็นมาของประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญเทศกาลสารทเดือนสิบ ระยะที่ 2 วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญเทศกาลสารทเดือนสิบ และพุทธปรัชญาที่ไปประยุกต์ใช้ และระยะที่ 3 ค้นหาคำถามใหม่ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และทำการบันทึกข้อมูลลงตารางการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ด้วยหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี และการหาเหตุผลด้วยการใช้วิจารณ์ญาณ โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. การศึกษาความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญเทศกาลสารทเดือนสิบ พบว่า

ความเป็นมาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมสารทเดือนสิบ

เป็นวันทำบุญกุศลอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ ตรงกับเดือน 10 รวมถึงเป็นวันรับเปรต ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และวันส่งเปรตตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ทั้งวันรับและวันส่งถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมา ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะหลักคำสอนได้กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิต เช่น ความกตัญญู ความเอื้ออาทร ความสามัคคี ความเสียสละ การเคารพผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความรักความผูกพันของบุคคลในครอบครัว ชุมชน ซึ่งมีแนวคิด มีดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมวันสารทเดือนสิบ

กล่าวถึงความเชื่อเรื่องบุญสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่วิวัฒนาการมาจากประเพณี “เปตพลี” ของศาสนาพราหมณ์ อันเป็นประเพณีที่จัดทำขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ปฏิบัติต่อเนื่องมาในอินเดียก่อนสมัยพุทธกาล เมื่อชาวไทยหันมานับถือพระพุทธศาสนา ได้ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความคิดที่สอนกันในพระพุทธศาสนา ได้หันมาทำบุญกับพระสงฆ์โดยการอุทิศส่วนบุญกุศลแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ การทำบุญเดือนสิบได้กระทำกันในหลายภูมิภาค เช่น ภาคอีสานเรียกว่า บุญข้าวสาก ภาคเหนือเรียกว่า ทำบุญสลากภัตต์ เป็นหนึ่งในฮีตสิบสอง ภาคกลางเป็นการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายโดยกวนกระยาสารท ส่วนภาคใต้ถือกันเป็นประเพณีบุญใหญ่ประจำปี จัดกันทุกหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด

1.2 กิจกรรมเนื่องในวันสารทเดือนสิบ

กิจกรรมเนื่องในวันสารทเดือนสิบที่สะท้อนออกมาจากประเพณี พิธีการ และความเชื่อเรื่องบุญสารทเดือนสิบ ได้แก่ 1) ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าในปลายเดือนสิบ ปุ๋ยา ตายาย ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว 2) ความชื่นชมยินดีในโอกาสที่ได้รับผลผลิตทางการเกษตร 3) นำผลผลิตการเกษตรไปทำบุญเพื่อเป็นเสบียงในฤดูฝน และ 4) การแสดงความรื่นเริงและสนุกสนานประจำปี

1.3 แนวคิดเนื่องในวันสารทเดือนสิบ

การทำบุญประเพณีในวันสารทเดือนสิบเกิดขึ้นเพราะลูกหลานมีความประสงค์จะทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นการทำบุญใหญ่ประจำปีในรอบหนึ่งปี โดยยึดถือปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนาและเป็นกิจกรรมที่ปรากฏผลอย่างชัดเจนเกี่ยวกับคุณธรรม ได้แก่ ความกตัญญู ความเสียสละ ความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตน และสะท้อนสังคมไทยกับความเชื่อการทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษและเปตชน

1.4 ผลบุญผลกรรมของเปตชน

การให้ผลของกุศลกรรมซึ่งเป็นกรรมดี เป็นกรรมขาว จัดเป็นผลบุญ และการให้ผลของอกุศลกรรมซึ่งเป็นกรรมชั่ว เป็นกรรมดำ จัดเป็นผลกรรมหรือผลบาป กรรมในทางพระพุทธศาสนา มีทั้งกุศลกรรม กรรมฝ่ายดี อกุศลกรรม กรรมฝ่ายชั่ว และอภัยาทกรรม จากความเชื่อในเรื่องผลของการกระทำฝ่ายบุญ ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในสุคติภูมิ คือ สวรรค์ และผลของการกระทำฝ่ายบาป ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในทุคติภูมิ คือ นรก

1.5 สังคมไทยปัจจุบันกับความเชื่อการทำบุญอุทิศให้เปตชน

ความเข้าใจเรื่องบุญ - บาป เป็นความเชื่อพื้นฐานของชาวพุทธ หากดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ใช้ศีลธรรมนำชีวิต ตระหนักในบาป - บุญ คุณโทษ และความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของสังคมไทยยังมีอย่างเข้มข้น ชีวิตหลังความตายยังดำรงอยู่ การยอมรับว่าโลกหน้ามีอยู่และเป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้ที่กระทำความดี เมื่อละจากโลกนี้ไป ย่อมไปเกิดตามภพภูมิที่ดีที่เหมาะสมกับการกระทำของตน ๆ เรียกภพภูมินั้นว่า สุคติภูมิบ้าง มนุษย์ภูมิบ้าง

ผู้ที่กระทำความชั่ว ย่อมไปสู่ภูมิชั้นต่ำ เรียกว่า ทุกคติภูมิ การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารจึงเป็นไปตามบุญ - กรรมของแต่ละคน ดังนั้น เมื่อถึงประเพณีวันสารทเดือนสิบนับเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชาวพุทธในสังคมไทย ที่นิยมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนออกให้รับรู้ ทั้งเรื่องความกตัญญูทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษและเปตชนทั้งหลาย

2. การวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญสารทเดือนสิบพบว่า พุทธปรัชญา ที่ค้นพบในประเพณีวันสารทเดือนสิบ คือ หลักการให้ กล่าวคือ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน การให้มีความสำคัญมากเพราะสังคมที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความสุขมากกว่าสังคมที่เห็นแก่ตัว คนที่รู้จักแบ่งปัน และพร้อมที่จะให้อภัยผู้อื่น ย่อมมีความรักผู้อื่นเป็นฐานรองรับ ความรักผู้อื่นเป็นเครื่องป้องกันมิให้ความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้น ซึ่งพุทธปรัชญาได้แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

2.1 พุทธอภิปรัชญา เป็นหลักความเป็นจริง หรือยอมรับความมีอยู่จริงของนามและรูป เพียงแต่มิได้ถือว่านามและรูปเป็นสิ่งอมตะ แต่นามและรูปเป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์หรือธรรมนิยาม คือ ความเป็นอนิจจังของสรรพสิ่ง ความเป็นทุกขังของสรรพสิ่ง และความเป็นอนัตตาของสรรพสิ่ง ส่วนความเป็นจริงสูงสุดที่เรียกว่า “ปรมาตมธรรม” คือ นิพพาน เป็นความจริงขั้นสุดท้ายหรือความจริงสูงสุดที่หยุดการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เพราะดับอวิชชา ตัณหา และอุปาทานได้ มีการแบ่งนิพพานออกเป็น 2 ชนิด คือ 1) สอุปาทิเสสนิพพาน และ 2) อนุปาทิเสสนิพพาน

2.2 พุทธญาณวิทยา เป็นทฤษฎีความรู้ เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาบริสุทธิ์ ทำหน้าที่ในการแสวงหาความรู้ แหล่งกำเนิดของความรู้ ธรรมชาติหรือลักษณะของความรู้และความสมเหตุสมผลของความรู้ แบ่งระดับความรู้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น หรือผัสสะทั้ง 6 คือความรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ความรู้ที่เกิดจากการฟัง “ สุตมยปัญญา ” ความรู้ที่เกิดจากการคิด “ จินตามยปัญญา ” และความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ “ ภาวนามยปัญญา ” หรือการฝึกฝนตนเองที่เรียกว่า “ วิปัสสนา ” ระดับกลาง เป็นความรู้ในระดับฌานสมาบัติ มีความรู้ในระดับอภิญญา เช่น ทิพพจักขุ ตาทิพย์ ทิพพโสต หูทิพย์ มโนมยิทธิ แสดงฤทธิ์ได้ เจโตปริยญาณ รู้จิตของผู้อื่น และระดับสูง เป็นความรู้ด้วยญาณ 3 คือ ความรู้ระลึกชาติ ความรู้ในการตายและการเกิดของสัตว์ และความรู้ในความสิ้นไปของกิเลส

2.3 พุทธจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ หรือทฤษฎีทางศีลธรรม นั่นเอง พุทธจริยศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับเบื้องต้น คือ ระดับศีล 5 2) ระดับกลาง คือ ระดับกุศลกรรมบถ 10 ประการ และ 3) ระดับสูง คือ อริยมรรคมีองค์แปด

2.4 พุทธสุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยงามในทรรศนะของพุทธปรัชญา ซึ่งความงามในทรรศนะของพุทธเป็นการมองความงามในหลากหลายรูปแบบ เช่น ความงามตามธรรมชาติ ความงามของมนุษย์ ความงามของสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และความงามของการสอนธรรมะ

3. การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในพิธีสารเดือนสิบเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า

3.1 พุทธปรัชญาเรื่องความกตัญญูเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นเรื่องความกตัญญูเป็นพุทธปรัชญาที่เด่นชัดในประเพณีวันสารทเดือนสิบ และยังคงมีความสำคัญในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะวัยรุ่นเริ่มให้คุณค่าน้อยลงต่อบุพพการีและบรรพบุรุษของตนน้อยลง การให้ความสำคัญเรื่องกตัญญูการรู้คุณค่าของบรรพชน ทำให้ความกตัญญูอยู่ในวิถีชีวิตจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่าง

3.2 พุทธปรัชญาเรื่องความเสียสละเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประการที่สอง คือ ความเสียสละ เสียสละอะไร จึงจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เสียสละแรงกายแรงใจในการทำงานเพื่อส่วนรวม เสียสละทรัพย์สินเงินทองตามกำลังของตน ดังนั้น หากต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำเป็นต้องกำจัดความเห็นแก่ตัว โดยการฝึกการเสียสละให้เป็นนิสัยติดตัว

3.3 พุทธปรัชญาเรื่องความสามัคคีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นความสามัคคีของหมู่คณะ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแง่ของการอยู่ร่วมกัน ก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ และนำไปสู่ความสำเร็จที่รวดเร็วของการทำงาน ทั้งยังเป็นแหล่งความสุขเนื่องจากการใช้พลังร่วมกันในการทำงาน พุทธปรัชญาเรื่องความสามัคคีปรากฏชัดเจน เป็นทั้งกายสามัคคี วาจาสามัคคี และมโนสามัคคี

3.4 พุทธปรัชญาเรื่องการให้ทานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทานทั้ง 3 ประการ คือ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การให้เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้คือ การให้อามิส หรือวัตถุ เช่น ข้าว ปลา อาหาร ประทีป ดอกไม้ ยานพาหนะ และเสื้อผ้า นอกจากนี้ ยังมีธรรมทาน คือ การให้ความเป็นเหตุเป็นผล และอภัยทาน คือ การให้อภัย การใช้ชีวิตที่มีความสงบสุข

3.5 พุทธปรัชญาเรื่องเบญจศีล - เบญจธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญของชีวิต คือ ความสุขสงบ การดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนหลักเบญจศีล คือ ศีล 5 กล่าวคือ จดเว้นจากการฆ่าสัตว์ จดเว้นจากการลักทรัพย์ จดเว้นจากการประพฤติดีกในกามทั้งหลาย จดเว้นจากการพูดเท็จ จดเว้นจากการดื่มสุรา และเมรัย - เบญจธรรม คือ การประพฤติตามธรรมะ 5 ประการ คือ มีความเมตตา ปราณณาให้ผู้อื่นมีความสุข มีอาชีพะ เลี้ยงชีวิตโดยชอบ พอใจในคู่ครองของตน พูดคำสัตย์จริง และมีสติสัมปชัญญะในการดำรงชีวิต และเบญจศีล - เบญจธรรม เป็นเครื่องค้ำประกันความเป็นมนุษย์ หรือไปเกิดในสุคติภูมิขั้นสูงขึ้นไป ไม่เป็นสัตว์นรก หรือเกิดในทุคติภูมิ

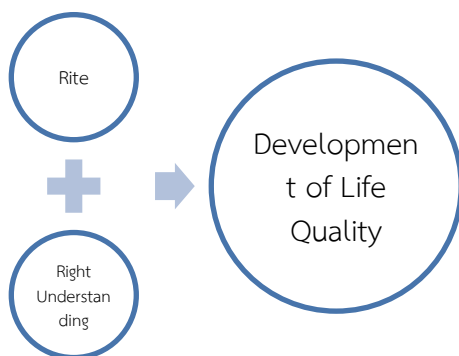
3.6 พุทธปรัชญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ เรียกว่า “กายกรรม 3” ได้แก่ 1) การเว้นการฆ่าเบียดเบียนกัน มีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2) ละอทินนาทาน

เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น และ3) ละการประพฤติดีกในกามทั้งหลาย ไม่ล่วงละเมิด ประเวณีทางเพศ

3.7 พุทธปรัชญาเรื่องสัมมาทิฐิเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างสัมมาทิฐิ หรือสัมมาปัญญา สามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ โดยอาศัยองค์ประกอบที่เรียกว่า “สัมมาทิฐิ” สัมมาทิฐิอย่างนี้เกิดจากกัลยาณมิตร และอีกประการหนึ่ง คือ การใคร่ครวญ ด้วยเหตุด้วยผล พิจารณาสິงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบรอบด้านด้วยสติปัญญาว่า สิ่งที่เกิดขึ้นต้องมีเหตุผล พิจารณาให้เห็นว่า อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล จนเกิดเป็นปัญญาพัฒนา ชีวิตได้ เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ”

4. การค้นหาองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคม ปัจจุบัน พบว่า องค์ความรู้ใหม่ คือ ประเพณีที่ผ่านการการบ่มเพาะทางปัญญาชนิดสัมมาทิฐิ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนประเพณีที่เพียงทำสืบกันมา ยังเป็นที่สงสัยได้ว่า เป็นคุณมาก น้อยเพียงใด เพราะยังขาดการตรวจสอบ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ ประเพณี + สัมมาทิฐิ → การพัฒนาคุณภาพชีวิต (RRUD = R ตัวแรก = Rite R ตัวที่สอง = Right U = Understanding และ D = Development of Life Quality)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

จากภาพอธิบายได้ว่า ประเพณี (Rite) เป็นสิ่งที่ทำกันมา สืบต่อกันมา เชื้อถือกันมาจนลง ตัว เมื่อทำแล้วปฏิบัติกันแล้วเกิดการยอมรับของสังคม สังคมเชื่อและยึดถือปฏิบัติติดต่อกันมา เพราะเป็นสิ่งที่งาม เหมาะสมกับสังคมของตน เป็นความลงตัวในการนำคำสอนลงสู่วิถีของชุมชน และสังคมนั้น ๆ เพราะได้รับการยอมรับและปฏิบัติกันสืบต่อกันมา การอนุรักษ์รักษาประเพณี เป็นหน้าที่ของอนุชนที่ต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจ และธำรงรักษาไว้ เป็นมรดกทางสังคมที่ได้ส่งต่อกันมา โดยมีสัมมาทิฐิ (Right Understanding) เป็นความเห็นถูกต้อง เป็นปัญญาชนิดหนึ่ง ที่จัดเป็นสัมมาปัญญาเพื่อรักษาความถูกต้องให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรม และรู้วิธีการปฏิบัติที่นำไปสู่การดับทุกข์ การนำเอาหลักสัมมาทิฐิมาประยุกต์ใช้ในการประพฤติปฏิบัติตามหลัก อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ 1) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ สัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ

สัมมาสติ ระลึกชอบ สัมมาสมาธิ ตั้งมั่นชอบ จนนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต (Development of Life Quality) คือ การทำให้ชีวิตมีคุณค่า มีศักยภาพในการแก้ปัญหา การดำรงชีวิต และอยู่ร่วมกับสังคมได้ ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตในพุทธปรัชญาในประเพณีวัฒนธรรมการทำบุญสารทเดือนสิบ มีหลักธรรมที่ควรยึดถือและนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ทาน จาก กตัญญู สามัคคีสัมมาทิฐิและกรรม เมื่อนำหลักธรรมนี้มาใช้ในการดำรงชีวิตหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมทำให้ชีวิตมีคุณภาพ ทั้งร่างกายและจิตใจ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะหลักคำสอนได้กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิต เช่น ความกตัญญู ความเอื้ออาทร ความสามัคคี ความเสียสละ การเคารพผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความรักความผูกพันของบุคคลในครอบครัว ในหมู่บ้าน ในเมือง ในชุมชน เมื่อถึงวันประเพณีทำบุญเดือนสิบ ต่างก็หวนกลับคืนสู่ท้องถิ่นของตน ทำให้ประชาชนไม่ลืมท้องถิ่นของตน ได้เห็นความรักสามัคคีของคนยังมีความเหนียวแน่น ได้สัมผัสกับความเอื้ออาทรของบุคคลต่าง ๆ ที่แสดงออกมาให้ปรากฏแก่ผู้พบเห็น เห็นคล้อยกับ พระมหาชัยณรงค์ วรณโชโย (เทศสาย) ที่กล่าวถึง ศิลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ว่า ศิลในฐานะรองรับกุศลธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา สติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 โพชฌงค์ 7 และศิลปในฐานะรองรับอริยมรรคมองค์ 8 เมื่อทราบโทษและอานิสงส์ของศิลป ความเศร้าหมอง และ ความผ่องแผ้วแห่งศิลป การบำเพ็ญศิลป ตัวอย่างบุคคลผู้ทำศิลป และผู้มีศิลป ก็เป็นเหตุให้มีการสำรวมกายวาจาใจ อันจะเป็นฐานรองรับคุณงามความดีที่สูงต่อไป เพราะข้อนี้เป็นเหตุความสุขในชีวิตประจำวัน เมื่อสังคมมีความเชื่อชีวิตหลังความตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การต้องไปเกิดในทุคติภูมิ ย่อมไม่เป็นสิ่งพึงประสงค์สำหรับทุกคน และต้องการช่วยญาติผู้ละจากโลกนี้ไปแล้วด้วยเป็นห่วงว่าท่านเหล่านั้นอาจตกทุกข์ได้ยาก อยากทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ได้รับส่วนบุญเพื่อปลดเปลื้องญาติเหล่านั้นให้จากความทุกข์ยากลำบาก จึงเป็นเหตุผลในการอนุรักษ์ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ (พระมหาชัยณรงค์ วรณโชโย (เทศสาย), 2558)

พุทธปรัชญาเป็นปรัชญาว่าด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีการอธิบายขยายความตั้งแต่อีกกาลจนกระทั่งถึงปัจจุบันกาล พุทธปรัชญาตามแนวปรัชญาบริสุทธิ์ มี 4 ประเภท ได้แก่ 1) พุทธอภิปรัชญา 2) พุทธญาณวิทยา 3) พุทธจริยศาสตร์ และ 4) พุทธสุนทรียศาสตร์ เห็นคล้อยกับ พระอธิการภักพงค์ สิริธมโม (พรหมศิริพงค์) และคณะ กล่าวว่า บุญเดือนสิบนี้มีแนวคิดอภิปรัชญาที่เชื่อมโยงถึงการอยู่ร่วมกัน ระหว่างภาวะ (Being) หรือปรมัตถสัจจะ และ อภาวะ (Non - being) หรือสมมติสัจจะ ซึ่งสภาวะทั้งสองอย่างจะแฝงอยู่ในความเชื่อ ได้แก่ 1) ความเชื่อเรื่องเทพผู้มีอำนาจสูงสุด 2) เชื่อเรื่องเปรตภูมิ 3) ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประกอบด้วย 3.1) ความเชื่อเรื่องผีปู่ตา หรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ 3.2) ความเชื่อเรื่องพญา

แกน 3.3) ความเชื่อเรื่องนางไม้และรุกขเทวดา และ 3.4) ความเชื่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ ในทฤษฎีญาณวิทยา พบว่า ความรู้ถูกเก็บในลักษณะที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านลูกถ่ายทอดโดยปราชญ์ชาวบ้าน มีหลักในการวิเคราะห์ คือ 1) ลักษณะของความรู้ 2) บ่อเกิดของความรู้ 3) คุณค่าของความรู้และ 4) เกณฑ์การตัดสินความรู้ และเมื่อใช้ทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์ พบว่า บุญเดือนสิบมีผลดีที่เกิดต่อปัจเจกบุคคลในการดำเนินชีวิตที่มีความเรียบง่ายและมีความสุข และส่งผลต่อวิถีชีวิตชุมชนที่มีการเกื้อกูลในการอยู่ร่วมกันจนทำให้เกิดเป็นสังคมแห่งการพึ่งพา โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวปฏิบัติ (พระอธิการภักพงศ์ สิริธมโม (พรหมศิริพงศ์) และคณะ, 2563)

การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในเรื่องความกตัญญู การให้ความสำคัญเรื่องกตัญญูการรู้คุณ ความดีของบรรพชน ทั้งพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดจนครู อาจารย์ ที่อบรมบ่มเพาะ เช่น การทำบุญ ตักบาตรเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้มีพระคุณ การตอบแทนผู้มีพระคุณในวาระสำคัญต่าง ๆ การทำให้ความกตัญญูอยู่ในวิถีชีวิตจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่าง เรื่องความเสียสละ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เรื่องความสามัคคี เป็นความสามัคคีของหมู่คณะ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ และนำไปสู่ความสำเร็จ เรื่องการให้ทาน ซึ่งทานทั้ง 3 ประการ คือ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เรื่องเบญจศีล - เบญจธรรม เป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนหลักเบญจศีล คือ ศีล 5 และเบญจธรรม คือ การประพฤติตามธรรมะ 5 ประการ เรื่อง กุศลกรรมบถ 10 เป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ เรียกว่า “กายกรรม 3” และเรื่องสัมมาทิฐิ การสร้างสัมมาทิฐิ สามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ โดยสัมมาทิฐิเกิดจากกัลยาณมิตร และการใคร่ครวญด้วยเหตุด้วยผล ด้วยสติปัญญา เป็นปัญญาที่พัฒนาสูงสุดสูงสุดของชีวิต เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” เห็นคล้อยกับ พระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธิ ศรีรอด) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรในสังคมไทยปัจจุบัน ที่ว่า แม้จะผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของสังคมไทย ยังมีความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมที่คลุกเคล้า ผสมปนเปอยู่กันกับระบอบทรศนทั้ง 5 และกาลามสูตรเป็นวิธีการวางท่าทีที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ชาวกาลามชนรู้จักใช้สติปัญญาในการรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา แล้วนำมาพิจารณาถึงเนื้อหาของเรื่องราวนั้น ๆ ว่า มีความสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด ชาวกาลามะต้องพร้อมที่จะรับฟังด้วยใจที่เป็นกลาง มิให้ใช้องคติในการรับฟัง และไม่ด่วนตัดสินใจเชื่อ จนกว่าจะได้พิจารณาไตร่ตรองรอบด้านแล้ว ว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร จึงค่อยตัดสินใจเชื่อ การที่บุคคลเชื่อบุญ และวิบากแห่งบุญ ย่อมเกื้อหนุนต่อการดำเนินชีวิตให้ดำเนินไปแห่งกุศลกรรมบถ หรือทางแห่งความดี ใจที่น้อมไปในแห่งกุศล เป็นการยกจิตใจให้สูงขึ้น มุ่งมั่นในการทำความดี และผลแห่งบุญนำไปสู่ชีวิตที่ดีมีความสุข (พระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธิ ศรีรอด), 2561)

องค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันทำให้รู้ว่าประเพณีเป็นสิ่งที่ทำกันมาสืบต่อกันมา นำไปปฏิบัติกันแล้วเกิดการยอมรับของสังคม

สังคมเชื่อและยึดถือปฏิบัติติดต่อกันมา ได้รับอนุรักษรักษาประเพณี และธำรงรักษาไว้ เป็นมรดกทางสังคมที่บรรพชนได้ส่งต่อกันมา โดยใช้หลักสัมมาทิฐิที่เห็นถึงความเห็นถูกต้อง ซึ่งเป็นสัมมาปัญญาที่มีเหตุผลสูงสุด คือ รู้ทุกข์ รู้เหตุแห่งทุกข์ รู้ผลของการดับทุกข์และรู้วิธีการปฏิบัติที่นำไปสู่การดับทุกข์ การนำเอาหลักสัมมาทิฐิมาประยุกต์ใช้ในชีวิตโดยประพฤติดุติปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ จนนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตคือ การทำให้ชีวิตมีคุณค่า มีศักยภาพในการแก้ปัญหา โดยนำหลักคิดหลักธรรมนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การทำบุญเนื่องในประเพณีวันสารทเดือนสิบ นับเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชาวพุทธในสังคมไทย ที่นิยมทำกันมาเป็นเวลาช้านาน ในประเพณีวันสารทเดือนสิบมีกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องในวันสารทเดือนสิบ มีแนวคิดเนื่องในวันสารทเดือนสิบที่ปรากฏและสะท้อนออกให้รับรู้ ทั้งเรื่องความกตัญญู ความเสียสละ ความสามัคคี ความอ่อนน้อมถ่อมตน และสะท้อนให้เห็นสังคมไทยปัจจุบันกับความเชื่อการทำบุญอุทิศให้เปตชน รวมถึงบุคคลที่ยังมีชีวิตและผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งผลในการศึกษาในแนวทางพุทธอภิปรัชญาในเรื่องรูป จิต เจตสิก นิพพาน รวมทั้งเรื่องทิฐิ 62 ประการ พร้อมทั้งการอธิบายขยายความของท่านพุทธทาสภิกขุ การศึกษาในแนวทางพุทธญาณวิทยา ในระดับระดับต้น คือ ประสาทสัมผัสระดับกลาง คือ การใช้เหตุผล โดยการใช้เครื่องมือเข้ามาช่วยให้มีความเชื่อมีเหตุผลมากขึ้น ไม่รับด่วนในการรับข้อมูลตามหลักกาลามสูตรที่พระพุทธองค์ทรงมอบไว้ให้ทั้ง 10 ประการโดยขาดเหตุผลมารองรับ ความรู้ระดับสูง หมายถึง ความรู้ด้วยญาณ 3 คือ ความรู้ระดับประลักษ์ชาติได้ ความรู้ในการตายและการเกิดของสัตว์ทั้งหลาย และความรู้ในความสิ้นไปของกิเลส สุดท้ายเป็นการวิเคราะห์แหล่งกำเนิดของความดีและความชั่ว และวิเคราะห์กรรม 12 ประการตามแนวพุทธปรัชญา สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้เป็นพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งป้องกันความสับสนเพราะเวลามีการกล่าวถึงพุทธปรัชญา มีทั้งพุทธปรัชญาฝ่ายเถรวาทและพุทธปรัชญาฝ่ายมหายาน การเข้าใจพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งได้นำไปประยุกต์ใช้ คือ เรื่องความกตัญญู ความเสียสละ ความสามัคคี การให้ทาน เบญจศีล - เบญจธรรม กุศลกรรมบถ 10 และสัมมาทิฐิ สำหรับองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เป็นการนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดการยอมรับของสังคม มีความเชื่อและประเพณียึดถือปฏิบัติติดต่อกันมา โดยมีการสอดแทรกคำสอนสู่วิถีของชุมชนและสังคม ได้ปฏิบัติสืบกันมาจนกลายเป็นการอนุรักษ โดยนำหลักสัมมาทิฐิที่เห็นความถูกต้องจนเกิดเป็นปัญญานำไปประยุกต์ปฏิบัติด้วยมหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ จนนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาหาเหตุและความจริงว่า หลักพุทธปรัชญาที่

ปรากฏในช่วงเวลาสามเดือนเกิดคำสอนใดบ้าง และควรแสดงให้เห็นว่า การเปิดโลกของพระพุทธเจ้ามีหลักฐานใดที่ทำให้เชื่อได้ มีเหตุผลใดบ้างมารองรับความเชื่อนั้น

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปริยัติกิจวิธาน (พลีสิทธิ์ ศรีรอด). (2561). การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรในสังคมไทยปัจจุบัน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- พระนิคม ธมมธโร (พงษ์สมุทร). (2556). การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องศีลในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับคัมภีร์วิมุตติมรรค. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 37). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย (เทศสาย). (2558). ศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการภักพวงศ์ สิริธัมโม (พรหมศิริพงศ์) และคณะ. (2563). การวิเคราะห์ประเพณีบุญเดือนสิบในเชิงปรัชญาของชาวบ้านเตือ ตำบลบ้านเตือ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม, 7(1), 15-25.
- พุทธโฆสจารย์. (2539). วิสุทธิมคคปกรณ์ ปฐโม - ทุตโย ภาค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (เล่มที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- วัฒนธรรมไทย. (2562). วัฒนธรรม. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2562 จาก <http://www.Culture.go.th/study>
- Diana Treffry, Additional Director. (2001). Collins Thesaurus A-Z. Grait Britain: Harper Collins Publishers.